

Actualisatie kerndoelen en examenprogramma's: waarom, wat en hoe?

written by Wessel Peeters
26 november 2024

De afgelopen tijd zijn de nieuwe conceptkerndoelen en examenprogramma's van het primair- en voortgezet onderwijs gepubliceerd. Een groot deel is geactualiseerd en aan een deel wordt nog gewerkt. Het is een proces dat inmiddels ruim 10 jaar gaande is. Waarom wordt alles geactualiseerd? Wat zijn de nieuwe kerndoelen en examenprogramma's? En hoe kun je hier mee aan de slag? Daarover alles in dit artikel.

Foto: SLO.

Waarom een actualisatie?

Hoe zorg je voor onderwijsdoelen die aansluiten bij de huidige tijd? Het is een vraag die al ruim 10 jaar wordt gesteld, of eigenlijk nog langer. De huidige *examenprogramma's* komen uit 1998 en de huidige *kerndoelen* uit 2006. Rondom deze jaren zijn er diverse initiatieven geweest rondom onderwerpen als de opkomende digitalisering, differentiatie en 21e-eeuwse vaardigheden - wat stap voor stap is opgepakt voor de overheid en onderwijsinstellingen.

Onderwijs2032

In 2014 is vervolgens, in opdracht van het ministerie van OCW, Platform Onderwijs2032 opgericht. Dit platform, onder leiding van Paul Schnabel, had de taak om een toekomstvisie te formuleren voor het Nederlandse onderwijs voor zowel het primair, voortgezet en speciaal onderwijs. Dit in nauwe samenwerking met Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) - die ook een belangrijke rol bleef spelen bij de vervolgstappen. Het platform presenteerde uiteindelijk in 2016 hun advies voor toekomstgericht onderwijs. Het advies kreeg veel kritiek van docenten en andere professionals, vooral omdat het volgens velen uit holle, niet-onderbouwde concepten bestond.

Eén onderdeel van het advies was het werken in leerlabs. Groepen scholen bespraken in een leerlab de algemene of juist specifieke onderwerpen uit het advies. Daarnaast werden ervaringen uitgewisseld, oplossingen bedacht, voorbeelden in kaart gebracht en voorstellen voor landelijke uitwerking getest op haalbaarheid en uitvoerbaarheid.

Curriculum.nu

In 2018 werd het project curriculum.nu opgezet. Dit project bestond uit groepen leraren die per vak(gebied), in samenwerking met vakexperts, hebben toegewerkt

naar een advies voor toekomstgericht onderwijs.

Het project had kerndoelen als prioriteit en examenprogramma's als een belangrijk afgeleid doel. Hierbij was vooral de samenhang tussen beiden een groot aandachtspunt. Uiteindelijk presenteerde het project in 2019 hun advies voor toekomstgericht onderwijs. Ook dit advies kreeg veel kritiek, mede omdat de doelen te vaag zouden zijn. (Al was het ook wel een uitgangspunt om in dit stadium nog globaal te blijven). En diverse andere redenen van kritiek waren; een hoge ambitie en gebrek aan draagvlak.

Stap voor stap

Uiteindelijk heeft het ministerie van OCW, mede op basis van moties in de Tweede Kamer en advies van de onderwijsraad, gekozen voor een meer fasegewijze aanpak én meer betrokkenheid van leraren. Vervolgens besloot het ministerie stap voor stap aan de slag te gaan. Met eerst de focus op de *basisvaardigheden*: taal, rekenen en wiskunde, burgerschap en [digitale geletterdheid](#). Vervolgens zijn er zowel ontwikkelgroepen opgericht van de kerndoelen als vakvernieuwingscommissies voor de examenprogramma's.

Wat zijn de nieuwe doelen en programma's?

In september 2024 zijn de *conceptkerndoelen* voor [Nederlands](#) en [rekenen en wiskunde](#) gepresenteerd, nadat deze op 200 scholen zijn beproefd (po, vo en so). In 2025 volgen de *conceptkerndoelen* voor [burgerschap](#) en [digitale geletterdheid](#). Ook volgen in 2025 de **moderne vreemde talen, mens en maatschappij, mens en natuur, kunst en cultuur en bewegen en sport**. Alle nieuwe kerndoelen kun je inzien [via deze website van SLO](#). Andere vakgebieden volgen in de komende jaren. Tevens worden vanaf september 2024 ook de kerndoelen in Caribisch Nederland herzien.

Ook presenteerde de vakvernieuwingscommissies van Friese taal en cultuur,

klassieke talen, [maatschappijleer](#), moderne vreemde talen, Nederlands en wiskunde (havo-vwo) in deze periode de *concept*examenprogramma's voor de verschillende eindexamenniveaus (61 totaal - mede door alle talen). In dezelfde periode is ook gestart met andere examenprogramma's. Hierbij gaat het zowel over *nieuwe eindtermen* als *nieuwe examinering*.

Wat zijn belangrijke verschillen?

Er zijn diverse verschillen te benoemen. Allereerst is er meer aandacht voor thema's zoals *burgerschap* en [digitale geletterdheid](#), hiervoor waren eerst immers geen aparte kerndoelen.

Ten tweede is er bij de verschillende vakken meer aandacht voor vakoverstijgende [samenhang](#), met thema's zoals duurzaamheid, burgerschap en technologische intergratie.

Ten derde zijn de kerndoelen meer op praktische toepasbaarheid gericht.

Ten vierde zijn de nieuwe kerndoelen specifiek geformuleerd. Er wordt meer concreet aangegeven wat leerlingen moeten kennen en kunnen én op welke manieren zij hun [kennis en vaardigheden](#) zouden kunnen gebruiken (zie Figuur 1 en 2).

Daarbij valt ook op dat er een stuk meer kerndoelen zijn. Zo waren er voor Nederlands 10 kerndoelen en is het voorstel er nu 23 van te maken. Bij Mens en Maatschappij is het voorstel om van 10 naar 15 kerndoelen te gaan. Wel hangt hier mee samen dat de doelen specifiek zijn.

De onderstaande voorbeelden zijn **concept**kerndoelen.

Vak	Kerndoel 2006	Kerndoel 2024
Nederlands	<p>Kerndoel 2</p> <p>De leerling leert zich te houden aan conventies (spelling, grammaticaal correcte zinnen, woordgebruik) en leert het belang van die conventies te zien.</p>	<p>Kerndoel 13 Spelling, formulering en interpunctie</p> <p>Doelzin De leerling toont inzicht in regels en procedures voor spelling, formulering en interpunctie.</p> <p>Het gaat hierbij om</p> <ul style="list-style-type: none"> • correct formuleren op woord-, zins- en tekstniveau; • verbinden van vorm en betekenis om de correcte spelling te achterhalen; • ontwikkelen van spellingbewustzijn en spellinggeweten; reflecteren op gemaakte keuzes in woorden en zinnen; • inzetten van hulpmiddelen en bronnen om regels en procedures correct toe te passen en teksten te redigeren. <p>Te denken valt aan</p> <ul style="list-style-type: none"> • de spelling van woorden achterhalen als tandpasta en onmiddellijk, door de koppeling te maken tussen vorm en betekenis; • bronnen zoals woordenboeken, een beeld- en gebarenwoordenboek of taaladviesites gebruiken, ook bij het reviseren van een tekst; • het belang van een correcte spelling in verschillende contexten bespreken; bij de reviseerfase van een schrijfpdracht expliciet aandacht besteden aan correcte spelling en de achterliggende regels; • betekenisverschillen verkennen met behulp van kennis over spelling.

Figuur 1. Een vergelijking tussen een kerndoel uit 2006 en 2024 (onderbouw v(s)o).

Let wel: de kerndoelen zijn niet 1:1 doorvertaald.

Zoals in het bovenstaande figuur te zien is, zijn de nieuwe kerndoelen een stuk specifieker. Ze geven meer richting aan wat er wordt verwacht en hoe dit kan worden uitgewerkt.

Vakgebied	Kerndoel 2006	Kerndoel 2024
Mens en Maatschappij	<p>Kerndoel 37</p> <p>De leerling leert een kader van tien tijdvakken te gebruiken om gebeurtenissen, ontwikkelingen en personen in hun tijd te plaatsen. De leerling leert hierbij over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tijd van jagers en boeren (prehistorie tot 3000 voor Chr.); - tijd van Grieken en Romeinen (3000 voor Chr.–500 na Chr.); - tijd van monniken en ridders (500–1000); - tijd van steden en staten (1000–1500); - tijd van ontdekkers en hervormers (1500–1600); - tijd van regenten en vorsten (1600–1700); - tijd van pruiken en revoluties (1700–1800); - tijd van burgers en stoommachines (1800–1900); - tijd van wereldoorlogen (1900–1950), en - tijd van televisie en computer (1950–heden). <p>De leerling leert daarbij in elk geval de relatie te leggen tussen de gebeurtenissen en ontwikkelingen in de 20e eeuw (waaronder de Wereldoorlogen en de Holocaust), en hedendaagse ontwikkelingen. De vensters van de canon van Nederland dienen als uitgangspunt ter illustratie van de tijdvakken.</p>	<p>Kerndoel 7 – Tijd</p> <p>De leerling analyseert historische gebeurtenissen en ontwikkelingen met historische bronnen en ordent deze in de tijd.</p> <p>Het gaat hierbij om</p> <ul style="list-style-type: none"> • ordenen in de tijd met tijdsaanduidingen en een tijdlijn, en aanwijzen op een kaart; • beschrijven van ontstaan en herkomst van historische bronnen; • vergelijken van informatie uit verschillende bronnen; • redeneren over betrouwbaarheid en bruikbaarheid van de bron; • combineren van informatie uit en over verschillende bronnen tot een consistent verhaal over historische gebeurtenissen en ontwikkelingen <p>Te denken valt aan</p> <ul style="list-style-type: none"> • onderscheid maken tussen directe en indirecte oorzaken van een historische gebeurtenis; • historische gebeurtenissen en ontwikkelingen verbinden aan tijdvakken en periodes, en voor- en nadelen van verschillende periodisering benoemen; <p>(...)</p>

Figuur 2. Een vergelijking tussen een kerndoel uit 2006 en 2024 (onderbouw v(s)o).

Let wel: de kerndoelen zijn niet 1:1 doorvertaald.

Ook in dit bovenstaande voorbeeld is specifiek aangegeven wat leerlingen moeten kennen en kunnen en hoe dit meer concreet zichtbaar kan worden gemaakt.

Wel zijn en blijven kerndoelen, *streefdoelen*. Anders dan de eindtermen dien je hier als school aan te werken. Echter dienen ze niet als bijvoorbeeld eindtermen nauwkeurig te worden getoetst (zo zijn ze immers ook niet geformuleerd).

Meer verschillen

Een ander belangrijk verschil is dat er nu ook kerndoelen zijn die over de leeromgeving gaan in plaats van het gedrag van de leerling. Een voorbeeld is conceptkerndoel 1 van Nederlands: *‘De school zorgt voor een rijke taal- en leesomgeving’*. Zo bezien gaan de nieuwe kerndoelen niet enkel over wat leerlingen doen, maar ook wat je als school doet.

Per vak(gebied) zijn er nog meer specifieke verschillen aan te wijzen. Maar daarvoor is het aan te raden om zelf te kijken op de [website actualisatie kerndoelen van SLO](#), waar je alle nieuwe conceptkerndoelen kunt vinden.

Wanneer wordt de actualisatie ingevoerd?

Kerndoelen

Oorspronkelijk zouden eerste kerndoelen augustus 2026 worden ingevoerd. Echter, tijdens een debat in de Tweede Kamer op 16 oktober 2024 hebben de coalitiepartijen PVV, VVD, NSC en BBB er op aangedrongen het aantal nieuwe kerndoelen fors te verminderen. En willen vooral de PVV en BBB dat er minder aandacht is voor maatschappelijke thema's, wat de staatssecretaris heeft toegezegd. Daardoor wordt de officiële ingangsdatum verschoven van 2026 naar **augustus 2027**. Wel is op dit laatste besluit kritiek van diverse partijen, zoals de PO-raad, VO-raad en vakbonden zoals CNV en AOB. Mogelijk komt hier dus nog een wijziging in.

Examenprogramma's

De nieuwe examenprogramma's van de eerste vakken zullen volgens planning voor het eerst in **2025 - 2026** worden ingezet in de praktijk (beproeving). Het jaar van de definitieve invoering per vak is nog niet bekend.

Hoe kun je hiermee aan de slag?

Nieuwe kerndoelen en examenprogramma's vraagt om het (gedeeltelijk) [herontwerpen](#) van je curriculum. Methodes zullen met nieuwe edities komen. Belangrijker is wellicht dat je als docent zelf bewust bent van hoe je huidige lessen zich verhouden tot de nieuwe leerdoelen (zie ook [dit artikel over curriculumbewustzijn](#)). Op papier zijn de wijzigingen groot, maar in de praktijk zul je ongetwijfeld al een hoop lesmateriaal hebben wat je kunt blijven gebruiken. Het gaat immers veelal om bestaande vakken. Daarnaast nog de volgende tips - al

is het in alle gevallen wel raadzaam om scherp te blijven op eventuele herzieningen van de conceptkerndoelen, want deze gaan dus mogelijk nog wijzigen:

- Een eerste tip is om je huidige lesmateriaal te vergelijken met de nieuwe conceptkerndoelen. Waar werk je al aan de kerndoelen? Waar mis je nog dingen? En waar doe je dingen die niet in de kerndoelen worden genoemd. Wil je die dan wel behandelen ([bijvoorbeeld op basis van je visie](#)) of juist laten vallen?
- Een tweede tip is om [heldere leerdoelen te formuleren](#) op basis van de kerndoelen en eigen ingevingen vanuit jullie visie en context. Zo maak je het concreet voor leerlingen én jezelf. Meer hierover kun je bijvoorbeeld lezen in dit artikel over [leerdoelen in de brede brugklas](#).
- Een derde tip is om met andere vakgroepen en binnen de gehele school zichtbaar te maken: welke vakken werken aan welke leerdoelen en wanneer zij dat doen in hun curriculum. Daar waar de nieuwe kerndoelen aansturen op meer vakoverstijgend samenwerken (en dit ook erg leerzaam kan zijn), is het waardevol hier als school stapsgewijs mee bezig te zijn.

De leraar als ontwerper

Of je nu les geeft in het PO of VO, de nieuwe kerndoelen (en examenprogramma's) vragen jou als leraar om je curriculum te (her)ontwerpen.

Of het nu gaat over je leerdoelen, de toetsing of de leeractiviteiten. Om daarbij te helpen schrijven wij in samenwerking met SLO de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) aan een boek getiteld 'De leraar als ontwerper'. Dit boek komt naar verwachting **medio mei 2025** uit. Wil je hiervan op de hoogte blijven? Laat dan hieronder je e-mailadres achter - dan ontvang je updates over het boek én kun je deze als eerste reserveren.

Andere hulpmiddelen

- Bij [onze downloads](#) vind je diverse posters, checklists en andere hulpmiddelen om je te ondersteunen bij het (her)ontwerpen van je curriculum. Meer praktische opdrachten kun je ook nog vinden in onze [toolbox curriculumontwerp](#).
- Door het volgen van onze [leergang curriculumontwerp](#) leer je middels 50+ video's, materialen en de community alles over het herontwerpen van een curriculum.
- In [Curriculum Playground](#), onze curriculumool, vind je alles om een curriculum te ontwerpen, maken, analyseren, plannen en delen. Ook vind je hierin de huidige kerndoelen én worden ook de nieuwe kerndoelen op termijn zichtbaar. Zo heb je als docent, vakgroep én school alle leerdoelen, leerlijnen en basisvaardigheden zichtbaar.

Dit artikel is afkomstig van [Vernieuwenderwijs.nl](https://www.vernieuwenderwijs.nl).

Bekijk de meeste recente versie van ons artikel op onze website.

